

In deze rubriek willen we diakenen op een korte, informatieve manier wegwijs maken in een concreet onderwerp uit het diaconaat. Suggesties hiervoor kunt u sturen naar diakonia@kerkinactie.nl.

Werken aan een duurzame kerk

Het begrip 'duurzaamheid' hangt deze dagen in de lucht. Langzaam begint het tot ons door te dringen dat onze manier van omgaan met het milieu en met elkaar en met mensen elders op de wereld, geen toekomst heeft. We zijn op zoek naar een nieuw en duurzaam evenwicht, maar wat is duurzaamheid precies? En hoe kan een diaconie werken aan duurzaamheid? In dit artikel een aantal handvatten voor de diaconie om het onderwerp op de agenda te zetten.

Tekst Emmy Bregman (communicatie Kerk in Actie), Trinus Hoekstra (Binnenlands Diaconaat Kerk in Actie en mededirecteur van DISK), Ellen van der Kemp (freelance journaliste)

Duurzaamheid rust op drie pijlers: een economische, een sociale en een ecologische. Bij het streven naar duurzaamheid gaat het in feite om het zoeken naar de balans hiertussen, tussen geld, medemensen en de natuur.

Voorbeelden duurzaamheid

In bedrijven en organisaties wordt dit zoeken naar balans ook wel Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO) genoemd. Zo willen bedrijven zoeken naar een duurzamer productie. Een voorbeeld van zo'n duurzame praktijk is dat een grote doe-het-zelfketen garandeert dat al hun klushout FSC-hout is. Dat keurmerk garandeert dat het hout geproduceerd is op een maatschappelijk verantwoorde manier, zonder schade voor de plaatselijke

bevolking (sociaal) en het regenwoud (ecologisch). Kerk in Actie ondersteunt deze ontwikkeling van MVO en heeft zich daarom in 2008 aangesloten bij het landelijk MVO-Platform.

In het spoor van dit maatschappelijk verantwoord ondernemen is het tegenwoordig steeds vaker mogelijk om goederen en diensten te kopen waarvan je met enige zekerheid weet dat je niet profiteert van een lage prijs over de rug van andere mensen, of ten koste van natuur en milieu. Denk aan groene stroom, duurzaam sparen en beleggen en biologische en fair trade-producten. Als je goederen koopt of diensten afneemt kun je dat financieel bewust doen, maar ook sociaal en ecologisch bewust.

Kerk en duurzaamheid

Vanuit ons geloof kunnen we het streven naar duurzaamheid verbinden met het bijbelse verlangen naar gerechtigheid, vrede en heelheid van de schepping. Vanuit dit verlangen willen we goed omgaan met de mensen en de natuur om ons heen. Met Matteüs 6 kun je ook zeggen dat we niet Mammon willen dienen, ons geld en bezit willen vermeerderen, maar dat we allereerst de gerechtigheid van het Koninkrijk van God willen zoeken in onze alledaagse keuzes. Ook de kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland heeft aandacht voor duurzaamheid in een brede economische, sociale en ecologische betekenis. (Dit wordt beschreven in de ordinanties 8 en 14.)

Wat heeft duurzaamheid te maken met de kerkelijke gemeente?

In de kerken beschikken we met elkaar over geld, gebouwen, energie en grond. In de keuzes bij de omgang met die middelen kunnen we duurzaamheid ook een rol laten spelen, vaak gebeurt dat ook al. Een paar voorbeelden en mogelijkheden uit de praktijk.

Voorbeelden

De protestantse gemeente in Ouderkerk aan de Amstel heeft 15 jaar geleden al een windmolen geplaatst, waarmee ze zelf energie kan opwekken. Met steun van 'De Windvogel' (www.windvogel.nl) heeft de kerk in 2005 een nieuwe molen geplaatst, de Amstelvogel.

In Noord-Holland hebben protestantse gemeenten met andere organisaties een alternatief ontwikkeld voor het rijden op diesel: Puur Plantaardige Olie (PPO). Deze stichting Rijschoon.nu (www.rijschoon.wordpress.com) is bezig met het opzetten

Foto William Hoogteijling/HH

van gecertificeerde PPO die over de hele keten duurzaam is.

Door de Raad van Kerken in Spijkenisse is een werkgroep Kwaliteit van leven opgericht die zich op vijf thema's richt. Deze vijf thema's zijn opgepakt door vijf groepen: de voedselgroep, de energiegroep, de groep Lokaal Gemeentelijk milieubeleidsplan, de Derde Wereldgroep en de kledinggroep. De energiegroep is het meest voortvarend te werk gegaan met een inspectie van de eigen kerkgebouwen op energie-efficiëntie en energiezuinigheid. Deze werkgroep heeft daarbij een energie-scan voor kerkelijke gebouwen en huishoudens ontwikkeld. Zie ook het interview met milieu-diacon Coby van der Sluijs in *Diakonia*-december 2008.

Mogelijkheid: in het Zuiden

De betrokkenheid van de diaconie bij duurzaamheid hoeft niet altijd dicht bij huis te blijven. Kerken kunnen ook een rol spelen op internationaal terrein. Rijke, geïndustrialiseerde landen vervuilen met hun levensstijl meer lucht dan de aarde aan kan. Daardoor worden vooral kwetsbare mensen in de arme landen in het Zuiden getroffen. Zij moeten de schade van klimaatverandering zien op te vangen. Om hier wat aan te doen heeft Kerk in Actie al sinds 2003 een Klimaatplan. Dat heeft twee jaar geleden in samenwerking met ICCO de naam FairClimate gekregen. FairClimate staat voor drie manieren om te kiezen voor een eerlijk klimaat: verminderen, veranderen en vergoeden (de drie V's). Om klimaatverandering tegen te gaan moeten wij ons energieverbruik verminderen en we moeten overstappen naar groene, hernieuwbare energiebronnen. Maar het is onvermijdelijk dat onze CO₂-voetafdruk ook na verminderen en veranderen nog te groot is. We kunnen dit overschot

FSC-hout Foto Edward Parker

Foto ICCO

vergoeden door de projecten van FairClimate te ondersteunen. FairClimate investeert in projecten van partnerorganisaties in het Zuiden die gericht zijn op aanpassing aan klimaatverandering en op de ontwikkeling van duurzame methoden om klimaatverandering tegen te gaan.

Mogelijkheid: ondertekenen de Klimaatbelofte

Nog een mogelijkheid. In december 2009 komen de wereldleiders bijeen in Kopenhagen om een internationale overeenkomst te sluiten om de opwarming van de aarde tegen te gaan. Dit is een unieke kans voor een rechtvaardig klimaatbeleid waarmee mensen in ontwikkelingslanden beschermd moeten worden tegen de gevolgen van klimaatverandering en waarbij hun recht op ontwikkeling niet geschonden wordt. We moeten er nú voor zorgen dat in Kopenhagen een wereldwijd rechtvaardig en effectief akkoord wordt gesloten. Afspraken zijn nodig om de opwarming van de aarde te beperken. Rijke landen moeten hun CO₂-uitstoot drastisch verminderen en arme landen helpen in het verminderen van hun CO₂-uitstoot en het zich aanpassen aan klimaatverandering.

Op de website www.klimaatbelofte.nl kan iedereen een persoonlijke belofte tekenen om zich in te zetten voor een beter klimaat. De diaconie kan de kerkenraad en gemeentelieden hierop wijzen. Met deze klimaatbelofte worden Nederlandse ministers en parlementariërs aangesproken op hun verantwoordelijkheid om nationaal en internationaal een rechtvaardig en effectief klimaatbeleid neer te zetten. FairClimate zorgt ervoor dat alle persoonlijke beloftes

aan de wereldleiders, waaronder minister president Balkenende, worden aangeboden tijdens de klimaattop in Kopenhagen in december 2009. De beloftes maken deel uit van de internationale actie *Countdown to Copenhagen* die gestart is samen met andere kerkelijke organisaties in Europa.

Mogelijkheid: werk aan het milieu

Werken aan een beter milieu is bij uitstek geschikt om met de hele gemeente te doen. Bij Kerk en Milieu, de werkgroep van de Raad van Kerken waaraan ook Kerk in Actie meedoet, is allerlei materiaal hiervoor beschikbaar.

Op de website van de werkgroep staan ideeën en materiaal voor kerkelijke gemeenten over schepping, milieu en het klimaatprobleem. Ideeën zijn bijvoorbeeld de aanstelling van een groene diaken en liturgisch bloemschikken. Er is ook materiaal beschikbaar voor vieringen rond de zeven scheppingsdagen. Zie www.kerkenmilieu.nl. Of neem contact op met Kerk in Actie-medewerker Kees Tinga, k.tinga@kerkinactie.nl om verschillende mogelijkheden te bespreken.

Mogelijkheid: het BRAVO-principe

Disk, het landelijk bureau voor arbeidspastoraat, heeft een duurzaamheidspecial uitgegeven voor de lokale geloofsgemeenschap, getiteld *Op het Leven*. De uitgave biedt verdieping en inspiratie en mogelijkheden om in de eigen kerk met duurzaamheid aan de slag te gaan. Dat kan volgens de vijf stappen van het BRAVO-principe: Bezinning, Richten, Actie, Viering en Opnieuw.

Stap 1 - Bezinning Neem eerst tijd voor bezinning. Gebruik hiervoor de duurzaamheidsspecial.

Stap 2 - Richten Geef richting aan de bezinning. Op het Leven biedt een 'Quick Scan', met tien stellingen waarop u antwoordt. Uit uw eindscore is af te lezen hoe duurzaam de eigen geloofsgemeenschap op dit moment is. Met de stellingen waarop u laag scoort, kunt u aan de slag. In dezelfde uitgave staan concrete suggesties om aan te werken. Kies daaruit één onderwerp en stel daarbij een actieplan op. Bijvoorbeeld: we gaan alle gloeilampen door spaarlampen vervangen. Dat klinkt heel simpel, maar probeer het maar eens uit en let op de reacties in kerkenraad, en op die van de predikant en koster.

Stap 3 - Actie Voer het actieplan uit stap 2 uit. In dit geval: vervang alle gloeilampen door spaarlampen.

Stap 4 - Viering Vier vervolgens uitbundig feest. De zondag is bij uitstek een dag om feest te vieren, we gedenken dan de opstanding van het leven.

Stap 5 - Opnieuw Zet het proces daarna voort met opnieuw bezinning, richten en dan een moeilijker stap, bijvoorbeeld duurzame inkopen of zelf stroom opwekken.

MATERIAAL

Er is veel materiaal beschikbaar waaraan Kerk in Actie heeft meegewerkt, voor gebruik in de eigen kerk:

- *Op het Leven à € 2,50* (excl. verzendkosten) te bestellen bij Disk (info@disk-arbeidspastoraat.nl), www.disk-arbeidspastoraat.nl.
- *Kiezen voor een eerlijk klimaat*, gratis handleiding voor kerken van Kerk in Actie-FairClimate, met alles over de drie V's, achtergrondinformatie en tips voor activiteiten in uw gemeente. Bestellen: www.kerkinactie.nl/webwinkel, via bestellingen@pkn.nl of via (030) 880 13 37.
- Bij Kerk en Milieu, de werkgroep van de Raad van Kerken waaraan ook Kerk in Actie meedoet, is allerlei materiaal beschikbaar. Zie hierboven. Bijvoorbeeld voor vieringen rond de zeven scheppingsdagen. Zie www.kerkenmilieu.nl of neem contact op met Kerk in Actie-medewerker Kees Tinga, k.tinga@kerkinactie.nl.

- *Zoek de balans*, Kerk in Actie-thema uit 2007. Zie www.kerkinactie.nl/40dagentijd2007.

- De Michacursus stimuleert een diaconale en duurzame levensstijl onder gemeenteleden en belangstellenden. Cursusmateriaal voor deelnemers en cursusleiders is te bestellen via www.michacursus.nl.
- *Cursus Kerk en Duurzaamheid*, vervaardigd door Kerk in Actie in 2008. De cursus wordt gegeven door het Protestants Centrum voor Toerusting en Educatie, www.toerustingeneducatie.pkn.nl, klik door op 'werken in plaatselijke gemeenten' en klik daarna op 'diaconaat'.
- Dag schepping?! Zorgen voor Gods wereld in een tijd van klimaatverandering, informatiepakket voor kerken, uitgave Christelijk Ecologisch Netwerk, te bestellen via www.ea.nl.

www.allesduurzaam.nl

Hier vinden bewuste consumenten en duurzame bedrijven elkaar. Met informatie over specifieke producten en adressen van bedrijven.

www.duurzamekerk.nl

'Groei-website' van Disk. Met informatie voor lokale kerken om werken aan de verdere verduurzaming van hun geloofsgemeenschap.

www.fairclimate.nl

Van Kerk in Actie en ICCO over activiteiten en projecten op het gebied van de klimaatverandering.

www.fairtourism.nl

Van de Stichting REISbeWIJS die toerisme wil bevorderen dat goed is voor het milieu en voor de mensen in het te bezoeken land.

www.geloofwaardige-economie.nl

Van Kerk in Actie, Disk en Oikos over 'Werken aan een Geloofwaardige

Economie'. Om kerken uit te dagen, te stimuleren en te bemoedigen hun bijdrage te leveren aan een geloofwaardige economie.

www.goedewaar.nl

Van de Vereniging voor mens-, dier- en milieuvriendelijk consumeren, die een consumentenadvies geeft over de mens-, dier- en milieuvriendelijkheid van producten.

www.kerkenmilieu.nl

Van Kerk en Milieu met ideeën en materiaal voor gemeenten en parochies over schepping, milieu en het klimaatprobleem. Ideeën zijn bijvoorbeeld de aanstelling van een groene diaken en liturgisch bloemschikken.

www.mvo-platform.nl

37 gebundelde maatschappelijke organisaties (ook Kerk in Actie) versterken elkaar in hun activiteiten en deskundigheden over Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen.

www.omslag.nl

Van Omslag-Werkplaats voor Duurzame Ontwikkeling, met uitgebreide praktische informatie voor wie wil leven en wonen in een ecologische en sociale omgeving.

www.solidaridad.nl

Van Solidaridad, de interkerkelijke ontwikkelingsorganisatie die het initiatief nam tot een groot aantal Fair Trade-producten, onder meer Max Havelaar-koffie, de Oké-banaan, de Eko-Oké-banaan en Kuyichi-jeans.

www.vbdo.nl

Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling.

www.voetenbank.nl

Met informatie over de Mondiale Voetafdruk, een snelle berekening van de eigen Voetafdruk en tips om de Voetafdruk te verkleinen. Met een instrument om de kerkelijke voetafdruk te berekenen.